

نامه‌ای گلایه‌آمیز محمدعلی شاه به مجلس

۱۸ فروردین ۱۳۹۴ ساعت ۱۸:۳۷

ترور امین‌السلطان نه تنها فایده‌ای برای مملکت نداشت بلکه اوضاع را آشفته‌تر ساخت. شش ماه پس از این واقعه گروهی قصد ترور محمدعلی شاه را می‌کنند. طی این شش ماه از سوی محمدعلی شاه و درباریان و امرا و سرکردگان گام‌های مهمی برای نزدیکی به مشروطه‌خواهان و مجلس برداشته شد.

ترور امین‌السلطان نه تنها فایده‌ای برای مملکت نداشت بلکه اوضاع را آشفته‌تر ساخت. شش ماه پس از این واقعه گروهی قصد ترور محمدعلی شاه را می‌کنند. طی این شش ماه از سوی محمدعلی شاه و درباریان و امرا و سرکردگان گام‌های مهمی برای نزدیکی به مشروطه‌خواهان و مجلس برداشته شد. در هر واقعه‌ای شاه و همراهانش از مواضعشان عقب نشستند، گروهی آن را تعبیر به ترس آنها و قدرت ملت کردند. از آن سو اکثریت وکلای مجلس شورای ملی هم با آغوشی باز مستقبل شاه و یارانش شدند. اما گروهی همچنان بر طبل مخالفت و بدبینی می‌کوبیدند.

نشریات در مقالاتشان هیچ مرزی را رعایت نمی‌کردند. مارلینگ در گزارشی به وزیر خارجه انگلیس می‌نویسد: «جراید تهران اتصالاً مقالات سخت بر ضد سلطنت و حتی مهیج شورشی به طبع می‌رساندند و یکی از روزنامه‌ها شرحی در تمجید قاتلین پادشاه پرتغال و ولیعهدش نوشته بود و یکی دیگر از جراید هفتگی به طایفه قاجاریه پرداخته آنها را عیب‌جویی و ملامت می‌کرد.» کار بدانجا رسید که مجلس ناچار شد دستور توقیف بعضی از آنها را صادر کند. اما شایعات و برخی اقدامات فضا را مسموم می‌کرد. از جمله خبری را که روزنامه بلدیه در ۱۵ محرم چاپ کرد و درباره تلگرافی از آذربایجان مبنی بر خلع سلطنت از محمدعلی شاه بود. مارلینگ کاردار سفارت انگلیس در تهران در گزارشی به سرادوار گری وزیر امور خارجه انگلیس می‌نویسد: «باز مردم متوحش می‌باشند که شاه و درباریان مرتجع وی دوباره شروع به اقدام خواهند نمود و در افواه شایع است که عملاً قریب یک حمله سیاسی [کودتا] دیگری به ظهور خواهد رسید ولی بالنسبه در ظرف چهار هفته گذشته آرامی موجود بود.» در عین حال مارلینگ اذعان دارد که «در عرض ماه گذشته شاه از مداخله آشکار در امور مملکت استنکاف نموده ولی این طور شیوع دارد که خود را آماده کودتای دیگری می‌سازد.» و ادامه می‌دهد که «مبنای این شایعات ظاهراً آن است که بنابر گزارشی که واصل شده مقداری تفنگ از راه محمره برای او وارد می‌شود و از ورامین مشغول جمع‌آوری و تجهیز همراهان خود می‌باشد. ظن قوی انجمنهای سیاسی این است که اعلیحضرت شاه عنقریب اقدامی خواهد نمود.» البته مطالبی که مارلینگ گزارش می‌دهد شایعات است، زیرا رجال معتدل کشور نظر دیگری دارند و اقدام شاه نیز به گونه‌ای دیگر است.

محمدعلی شاه در اوایل محرم در مورد مشروطه خواه بودنش برای علمای نجف تلگرافی مخابره می کند. آنها نیز در نیمه محرم تلگرافی مبنی بر امتنان از مساعدت شاه با مشروطه ارسال می دارند اقدام دیگر محمدعلی شاه درست روز قبل از ترورش صورت می گیرد. او با صدور دستخطی از وکلای مجلس شورای ملی قدردانی و اعلام می کند روز افتتاح مجلس در عمارت جدید رسماً در آنجا حاضر خواهد شد. پس از قرائت دستخط شاه همه وکلای مجلس شورای ملی یک دفعه زنده باد اعلیحضرت می گویند و هیئتی را انتخاب کردند که برای عرض تشکر به حضور شاه برسند. تقی زاده و امام جمعه خوئی هم در زمره منتخبین بودند. شاه نیز با مهربانی آنها را پذیرفت و گفتگوهای دوستانه ای صورت گرفت. شرف الدوله در خاطراتش می نویسد: «روز جمعه طرف صبح جمعی از وکلا شرفیاب شدند و عرض تشکرات نمودند. از بس که از شاه همراهی دیده بودند وکلا با کمال دلخوشی از حضور مراجعت نمودند و شاه هم با کمال اطمینان عصر همان روز جمعه به عزم گردش چند روزه از شهر حرکت کردند که به دوشان تپه بروند.» محمدعلی شاه چند ماهی بود که از ترس جرئت ترک کاخ گلستان را نداشت ولی به مجرد آنکه از نمایندگان مجلس اطمینان خاطر یافت عازم دوشان تپه شد.

سازش میان شاه و ملت که مظهرش مجلس شورای ملی بود به مذاق گروهی خوش نیامد و در صدد بر هم زدن آن برآمدند. مستشارالدوله در نامه ای به ثقه الاسلام می نویسد: «بعد از صلح بین سلطنت عظمی و مجلس شورا امیدواریها داشتیم که کارها بر وفق مرام و اذهان و افکار متوجه اصلاح خواهد شد. چندی نگذشت که اخبار موحشه از طرفین رسید و نزدیک شد که رشته مؤالفت بریده شود، دوباره عقلای قوم در اصلاح ذات البین کوشیدند. اما معاندین نخواستند صلح ادامه یابد.» مخبر السلطنه هدایت نیز تلاشهایی را که برای برقراری سازش و ایجاد جوی آرام صورت گرفته شرح داده و در ادامه می نویسد: «پس از آنکه شاه به مجلس تشریف بردند و قسم خوردند و تصور می رفت فی الجمله اعتمادی در بین آمده است بمب روز جمعه ۲۵ صفر ۱۳۲۶ق در خیابان ماشین که به سمت کالسکه شاه انداختند و جمعی را تلف کردند و هر چه رشته بود چله کرد.»

شایان ذکر است که امین السلطان نیز درست در روزی ترور شد که همه شواهد و قرائن حاکی از برقراری سازش میان دولت و ملت بود. امین السلطان پس از حضور در مجلس شورای ملی و قرائت دستخط شاه مبنی بر اعلام وفاداری نسبت به مشروطه و مجلس ترور شد. به جان محمدعلی شاه هم پس از اعلام همبستگی و ملاقات دوستانه با هیئت منتخب مجلس شورا سوء قصد شد. شاه گرچه از این ترور جان سالم به در برد اما بدبینی اش نسبت به مشروطه خواهان فزونی یافت و دیگر تا هنگام رفتن به باغشاه که به بمباران مجلس انجامید از کاخ سلطنتی خارج نشد. در این ترور هم مرتکبین ترور هم مشخص نشدند. باز هم طیف گسترده ای در مظان اتهام قرار گرفتند. از جمله شخص محمدعلی شاه که عده ای می خواستند وانمود کنند او برای به دست آوردن بهانه جهت سرکوب ملیون ترتیب ترور خود را داده است، تقی زاده، حیدر عمواغلی، ظل السلطان، ملک المتکلمین و بسیاری دیگر متهم شدند که در ترور شاه دست داشته اند.

محمدعلی شاه خواهان شناسایی و مجازات مرتکبین این عمل بود. اما اقدامی جدی در این خصوص صورت نگرفت تا جایی که شاه نامه ای گلایه آمیز به مجلس شورای ملی ارسال کرد:

مجلس شورای ملی مکتون خاطر ما پیوسته چنین بوده و هست که در ضمن تمهید موجبات استحکام امر مشروطیت به قسمی اسباب جمعیت حواس وزراء و وکلای خود را فراهم نمائیم که بتوانند بالاتفاق اسباب آسایش عامه را به طوری آماده نمایند که رشته فساد بالمره منقطع بوده و اقویا و ضعفای ملت ایران از نعمت صحت و امان طوری بهره‌مند باشند که عاجزترین رعایا در مهد امن و امان از هرگونه صدمه و آسیب مصون بوده بتوانند عوض دفاع، هم خود را مصروف حفظ و آبادی وطن و تحصیل شرافت و ثروت و مکنت نمایند و لیکن ملاحظه نمائید در حالتی که اساس امنیت برای شخص سلطنت تا این درجه متزلزل باشد رعایای ممالک دوردست و اهل ثغور و سرحد و فقرای ملت اسلام و مطلق رعایا چگونه می‌توانند از جان و مال خود ایمن و راحت باشند. می‌دانم که این سوء قصد که برای ما شده تا چه درجه خاطر وکلای صدیق و امین مشوش و پریشان است و لیکن انتظار داشته و داریم که از طرف مجلس بیشتر و زیاده‌تر از شخص ما خودمان بر تعیین محرکین و گرفتاری مرتکبین به اولیای امور تأکید و تشدد به عمل آید تاکنون که نه روز از این مقدمه گذشته اثری و حاصلی ظاهر نشده است بیم آن داریم که مرور ایام و لیالی اهمیت این قضیه را در انظار و افکار منسی داشته اقدامات جدی را که می‌بایست خیلی بیشتر از اینها در این موقع به مقام بروز آید به کلی سست و بالمال بالمره مسکوت عنه بگذارد. اینست بالضروره خاطر وکلای ملت را آگاه می‌داریم. ما نه محض محافظت وجود خودمان که نگرهبان آن فضل خداوند متعال است بلکه برای استقرار امنیت و به جهت آسایش یک مملکت بزرگ اسلام ناگزیریم که اگر تا چند روز دیگر هم اثری در تعیین محرکین و مرتکبین ظاهر نشود لابد بعضی اقدامات مجدانه به عمل خواهد آمد که خیانت مجرمین هویدا و اغراض مغرضین آشکار و پیدا شود و از مراتب شاه پرستی و صداقت وکلای خیرخواه انتظار داریم که در نیل این مقصود تا همه جا با خیالات ما همراهی کرده دولت‌خواهی خود را به عالمیان واضح خواهند کرد. شهر صفر ۱۳۲۶

آنچه که محمدشاه درباره اش هشدار داده بود به وقوع پیوسته هیچ کس مجازات نشد، عوامل و آمران ترور مشخص نشدند در نتیجه هدف آنان نیز در پرده ابهام قرار گرفت. حاصل ترور ایجاد جو بدبینی میان شاه با ملیون و سوق دادن شاه به سوی اقدامی عملی ضد مجلس شورای ملی شد

آدرس مطلب :

<https://www.cafetariikh.com/news/۳۵۲۵۵/ای-نامه-مجلس-شاه-محمدعلی-آمین-گلایه-ای-نامه>